

Список використаних джерел

1. Катехизм Української греко-католицької церкви: Христос – наша Пасха. – Львів: Свічачо, 2011. – 336 с.
2. Короткий оксфордський політичний словник / Пер. з англ.; за ред. І. Макліна, А. Макмілана. – К: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2006. – 789 с.
3. Мороз В. Поняття національного у вченні Української Греко-Католицької Церкви років незалежності / Володимир Романович Мороз // Українське релігієзнавство. – 2011. – № 60. – С. 13–22.
4. Словник соціологічних і політологічних термінів / Ред. В. І. Астахова, В. І. Даниленко, А. І. Панов. – К.: Вища школа, 1993. – 141 с.
5. Соціально зорієнтовані документи Української греко-католицької церкви (1989–2008). – (Джерела християнського суспільного вчення та служіння, 1) / заг. ред. Леся Коваленко. – Львів: Видавництво Українського католицького університету, 2008. – xxviii+711 с.
6. Metzler Philosophie Lexikon: Begriffe und Definitionen / hrsg. Von Peter Preuchtl und Franz-Peter Burkard. – 2 überarb. U. aktualisierte Aufl. – Stuttgart; Weimar: Metzner, 1999. – 685 s.
7. Говорун Кирил, о. Церква на кривавих землях // Код доступу: http://risu.org.ua/ua/index/expert_thought/open_theme/57899/
8. Основи соціальної концепції Української Православної Церкви // Код доступу: <http://orthodox.org.ua/page/sots%D1%96alna-kontsepts%D1%96ya>
9. Церква і світ на початку третього тисячоліття. Декларація ювілейного помісного собору Української православної церкви Київського патріархату [січень 2001 р.] // Код доступу: http://risu.org.ua/ua/index/resources/church_doc/uockp_doc/34099/

Volodymyr Moroz**THE CONCEPT ON «NATION» IN THE TEACHING OF THE CHURCHES OF KYIV TRADITION (UOC MP, UOC KP, UGCC): THEORETICAL ASPECT OF THE PROBLEM**

The article is devoted to the analysis of interpretation the role of national factor in Church's life in the social teachings of UOC MP, UOC KP and UGCC.

Key words: UOC MP, UOC KP, UGCC, nation, social teaching

Миколай Лагодич (м. Чернівці)**ФОРМУВАННЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ЄПАРХІЙ РОСІЙСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ У ЗАХІДНІЙ УКРАЇНІ (1945–1965 РР.).**

У статті висвітлено специфіку діяльності Руської православної церкви в Західній Україні у 1944–1965 рр. Опіраючись на широку базу документальних свідчень, автор унаочнює розвиток структур РПЦ і характеризує провідні тенденції у трансформації конфесійної мережі та структуризації релігійно-церковних відносин.

Ключові слова: Руська православна церква (РПЦ), Українська греко-католицька церква (УГКЦ), Львівсько-Тернопільська єпархія, Станіславська єпархія, Дрогобицька єпархія.

Східногалицький регіон, одразу ж після звільнення від німецької окупації у липні 1944 р., посів особливе місце в політичній, ідеологічній, а також геополітичній стратегії державно-партійного керівництва СРСР. Це зумовлено передусім тим, що він відзначався власними історичними, національними, релігійно-культурними традиціями.

Мета дослідження полягає у виявленні особливостей функціонування структур РПЦ на території Західної України у 1945–1965 рр.

Об'єкт дослідження – конфесійне життя Західної України під церковно-ідеологічним диктатом СРСР та духовною опікою Московського Патріархату.

Предмет дослідження – конфесійні трансформації на території Західної України в контексті державно-релігійної політики СРСР у 1945–1965 рр.

Джерельну базу дослідження склали документи центральних і місцевих органів влади та різного роду управлінських структур СРСР, а також епістолярна спадщина церковних діячів.

Після звільнення Львова від німецьких нацистів, 27 липня 1944 р. і приходу радянської влади, парафії РПЦ на Галичині повернулися до того стану, що склався у 1939–1941 рр. На 1945 р. тут діяла лише одна православна єпархія – Львівсько-Тернопільська, створена у 1941 р. Першим архієреєм якої був єпископ Пантелеймон

(Рудик) – колишній настоятель Свято-Успенської Почаївської лаври, якого на єпископство рукопокладено 16 березня 1941 р. [32, с. 177].

У міжвоєнний період у Тернопільському воєводстві налічувалося 327 православних віруючих, у Станіславського – 217, однак вони не мали культових приміщень. Дещо кращою була ситуація у Львівському воєводстві. Тут існували три православні парафії – у Львові, селах Городжів Магерівського повіту та Корчин Радехівського повіту. Радянська влада, створюючи Тернопільську область, включила до її складу частину території південної Волині (колишній Кременецький повіт), де проживало православне населення. На початок 1945 р. тут функціонувало 152 православні парафії, а також чотири чоловічі й один жіночий монастирі. Окрім того, у цьому ж році з'явилося понад десять православних парафій у різних регіонах Галичини [33, с. 88–89]. Функціонування цих православних осередків давало підстави для організації Львівсько-Тернопільської православної єпархії.

У 1945 р. із благословення патріарха Московського Алексія на цю єпископську кафедру призначено викладача Київської духовної академії О. Оксіюка [25, с. 20]. Незадовго перед єпископською хіротонією він прийняв чернецтво з іменем Макарій, на честь преподобного Макарія Єгипетського. Чин наречення та єпископська хіротонія Михайла (Оксіюка) відбулися в Москві за участю патріарха Алексія. 27 квітня 1945 р. владика Макарій прибув до Львова і оселився біля єдиної у місті парафії РПЦ – Святого великомученика Георгія Переможця. Храм цієї парафії став кафедральним собором православного єпископа. Там він проводив часті архієрейські богослужіння.

Показово, що висвята Макарія (Оксіюка) на Львівську кафедру відбулася якраз тоді, коли органи радянської влади розпочали наступ на ГКЦ. Така синхронність подій не видається випадковою. Тодішнє керівництво РПЦ, узгоджувало свою діяльність з радянськими органами. Висвята єпископа для Львова – важливий крок для створення своєрідного православного «плацдарму» на теренах Східної Галичини, до якого у перспективі мали би приєднатися греко-католики.

23 лютого 1946 р. у Києво-Печерській лаврі до Православної церкви приєдналася «Ініціативна група по возз'єднанню ГКЦ з РПЦ». Це давало юридичні підстави для творення нових православних єпархій у Західній Україні. З благословення патріарха Московського Алексія, створено ще дві православні єпархії – Станіславську й Дрогобицьку. У 1959 р. у процесі територіально-адміністративної реформи Дрогобицьку область об'єднано з Львівською, внаслідок чого розформовано Дрогобицьку єпархію. У зв'язку з перейменуванням у 1962 р. Станіславської області в Івано-Франківську, Станіславська єпархія стала іменуватися Івано-Франківська.

Для новостворених православних єпархій Східної Галичини 24–25 лютого 1946 р. висвячено архієреїв: Антонія (Пельвецького) для Станіславської єпархії та Михайла (Мельника) для Дрогобицької. Саме цих кандидатів рекомендував патріарху Алексію о. Г. Костельник. Перед єпископською хіротонією отці Антоній та Михайл були пострижені у чернецтво зі збереженням імен.

Цікаво, що ліквідація ГКЦ та створення на її базі православних церковних структур, викликали незадоволення з боку нечисленних віруючих, які задовго до возз'єднання належали до Православної церкви. «Староправославні» й неофіти, які перейшли у православ'я з греко-католицизму, зовсім не відчували один до одного «братерської любові» і навіть конкурували між собою. Між ними були культурні й ментальні відмінності. Тому не дивно, що «оправославлення» Західної України мало числені проблеми.

Перший рік возз'єднання колишні греко-католики Східної Галичини, які стали православними, перебували у надзвичайно напруженому стані. Паства з обережністю поставилася до «возз'єднавчого» процесу, особливо це виявлялося на теренах Станіславсько-Коломийської єпархії, де були сильні впливи «західників», які у міжвоєнний період сприяли латинізації обрядів ГКЦ. Тому не дивно, що інтронізація

єпископа Антонія (Пельвецького) на цю кафедру відбулася лише 24 квітня 1946 р., власне, за два місяці після його висвячення [27]. Прокатолицький стан цієї єпархії став причиною того, що інтронізація Станіславсько-Коломийського єпископа відбулась без урочистостей. Під час богослужіння в кафедральному соборі Станіслава був відсутній навіть хор.

Наприкінці 40-х рр. ХХ ст., коли проблема приєднання греко-католиків до православ'я в основному була вирішена (принаймні з формальної точки зору), віруючі західних областей України відчували усе більший тиск урядових структур. Водночас змінилося ставлення і з боку Московського Патріархату, Священний Синод якої робив спроби уніфікувати обрядовість у галицьких єпархіях. Про це йшлося на його засіданні 12 грудня 1949 р. Згідно із рішенням Синоду, окрім введених догматичних і літургійних змін в устрій галицьких єпархій, мали бути замінені традиційні моменти у богослужіннях і церковних звичаях цього регіону, зокрема, які стосувалися обряду причастя. Такі речі сприймалися віруючими з надзвичайною настороженістю, оскільки їх позбавляли обрядових особливостей, які утверджувалися в їх краї упродовж кількох віків.

Навіть з боку вищого духовенства бачимо негативну реакцію на такі дії Синоду. Так, в «Інформаційному звіті за I квартал 1950 р.» уповноважений Ради у справах Російської православної церкви (далі – РСРПЦ) у Львівській області А. Вишневський зазначив, що «після повернення Макарія, Антонія і Михаїла з Москви, де вони отримали вказівки про введення православних обрядів, Макарій у розмові сказав, що від нього вимагають неможливого» [3, арк. 11].

Східногалицькі архієреї, незважаючи на невдоволення, все ж розпочали процес поступового впровадження рішень синоду РПЦ. На початку 1950 р. у Львові відбувся собор духовенства «возз'єднаних» західноукраїнських єпархій, який звернувся із посланням до усіх священників Східної Галичини й Закарпаття. У ньому було 16 вимог, що вважалися обов'язковими для втілення з метою досягнення єдності пастви з РПЦ. Ці вимоги стосувалися як вчення Православної церкви, так і богослужбових обрядів і церковних звичаїв [28, с. 10]. Однак, насправді духовенство не поспішало з «православізацією» віруючих. Це викликало невдоволення з боку радянських органів.

Ймовірно, тут маємо комплекс причин. Владика Макарій відчував себе «чужаком» у Галичині, зустрічався з певним супротивом і нерозумінням. Водночас як людина, що була вихована в українських релігійних традиціях, він бачив, що у ввіреному йому регіоні віруючим нав'язується російський варіант православ'я. Тому й не виявляв старань у його поширенні.

Щодо Львівсько-Тернопільської єпархії, то за часи правління цього архієрея вона жила повноцінним релігійним життям, на чому наголошував республіканський уповноважений РСРПЦ [7, арк. 28–50]. На тлі інших регіонів УРСР та СРСР східногалицький регіон вирізнявся значною релігійністю, про що, зокрема, свідчив високий відсоток молоді навіть у міських храмах краю [7, арк. 42]. Окремі релігійні ініціативи архієпископа Макарія свідомо блокувалися органами радянської влади. Так, на його пропозицію перенести з ліквідованого Крехівського греко-католицького монастиря чудотворну ікону до діючого православного храму в м. Жовкві, голова РСРПЦ Г. Карпов у листі від 20 вересня 1949 р. рекомендував утриматися від цього [1, арк. 34].

Судячи з документів, архієпископ Макарій іноді таки дозволяв собі блокувати ініціативи львівського уповноваженого РСРПЦ А. Вишневського, обмежуючи тим самим його вплив на внутрішнє життя єпархії. Наприклад, архієпископ відмовлявся здійснювати деякі кадрові призначення, на яких наполягав уповноважений [2, арк. 20]. На цьому ґрунті між ними виникали конфлікти [2, арк. 22]. Уповноважений, бажаючи обмежити владу Львівсько-Тернопільського архієпископа, 28 лютого 1949 р. рекомендував призначити його на Мукачівську єпархію, якою в цей період, згідно з рішенням Священного синоду РПЦ [26], також керував владика Макарій.

Маємо ще один яскравий вияв втручання львівського уповноваженого РСРПЦ у справі Церкви.

Ймовірно, цей ієрарх перестав задовольняти працівників радянських структур як архієпископ Львівський і Тернопільський. Він, на їх думку, недостатньо боровся з греко-католицизмом. Тому його відправили у «почесне заслання». На початку травня цього ж року владика Макарій перейшов у юрисдикцію Польської православної церкви. 7 липня 1951 р. його обрали на Варшавську кафедру [8]. Ця історія з владикою Макарієм показує, що органи радянської влади не лише втручалися у справи РПЦ, проводячи відповідну кадрову політику, а й намагались керувати справами зарубіжних православних церков, які знаходилися в країнах «соціалістичного табору».

Владика Макарія тимчасово на Львівсько-Тернопільській єпархії замінив єпископ Мукачівський та Ужгородський Іларіон (Кочерін), а з 27 грудня 1951 р. [22] її очолив архієпископ Литовський та Віленський Фотій (Попірко).

Після раптової смерті владика Фотія на Львівсько-Тернопільську кафедру з возведенням у сан архієпископа 15 листопада 1952 р. призначено єпископа Волинського та Ровенського Панкратія (Кашперука) [15]. Вибір цей був далеко не випадковий. Владика Панкратія зі Львовом пов'язували давні зв'язки. Свого часу він був настоятелем єдиного у Львові православного храму.

Архієпископ Панкратій зайняв виважену позицію у ставленні до органів радянської влади. Принаймні він уникав конфліктів, проводив політику поступової православізації єпархії. Зокрема, утверджував православний обряд богослужіння, у якому важливе місце належить псаломщикам і регентам хорів. З цією метою восени 1952 р. архієпископ провів спеціальну нараду про обов'язки псаломщиків [28, с. 11]. Владика Панкратій у своїй діяльності чимало уваги приділяв благоустрою храмів. Завдяки його особистій ініціативі та фінансовій підтримці РПЦ за період його святительства у Львівсько-Тернопільській єпархії багато храмів відремонтовано.

Активна душпастирська діяльність не могла залишитись поза увагою світської влади, тому 23 липня 1956 р. Священний Синод РПЦ своїм рішенням замінив Львівсько-Тернопільського архієпископа Панкратія. На цю кафедру був призначений зі зведенням у архієпископи єпископ Волинський та Ровенський Паладій (Камінський) [18].

Як і його попередник, Владика Паладій здійснив низку кроків із «православізації» віруючих своєї єпархії. З його ініціативи проведено два важливі заходи, які вплинули на подальше життя єпархії. Йдеться про проведений ним у жовтні 1957 р. з'їзд благочинних Львівсько-Тернопільської єпархії у Почаєві та у Львові, який відбувся у серпні 1958 р. На них розглянуто літургійні та дисциплінарні питання у єпархії [29, с. 20].

Окрім того, діяльність архієпископа Палладія скеровувалась на пошуки фінансів для ремонту храмів та виплату пенсій для священників похилого віку. Львівський уповноважений у своїх звітах характеризував цього архієрея як людину безкорисливу, що цікавиться лише церковними справами [4, арк. 38]. Звісно, можливості архієпископа Палладія були обмежені і у вирішенні кадрових питань. Останні він часто мусив узгоджувати з представниками РСРПЦ. Судячи з усього, його діяльність влаштовувала останніх, як і вище керівництво РПЦ. За свою пастирську діяльність у Львівсько-Тернопільській єпархії архієпископ Палладій був нагороджений правом носіння хреста на клобучці [9].

У непростих умовах довелося працювати єпископу Станіславському та Коломийському Антонію. Він проводив достатньо помірковану політику й вдавався до акцій, які мали на меті виробити у духовенства його єпархії позитивне ставлення як до православ'я, так і до радянської влади. З цією метою він у 1951 р. організував для деяких священників єпархії двотижневу екскурсійну подорож до Києва і Москви. Проте ця поїздка справила на східногалицьке духовенство позитивне враження і дала той результат, на який розраховував єпископ [6, арк. 258–261]. Ініціатива

єпископа Антонія була підтримана в інших західноукраїнських єпархіях, де також почали організовувати подібні тури для духовенства із відвіданням православних святинь у Києві та Москві [30, с. 17]. До речі, під час такої поїздки 9 жовтня 1955 р. Самбірсько-Дрогобицький єпископ Михаїл (Мельник) та його помічник були отруєні [30, с. 18–19].

Приймаючи до уваги наполегливу працю на утвердження православ'я, Владику Антонія возведено у сан архієпископа [16]. Також Антоній після смерті єпископа Михаїла (Мельника) близько року одночасно здійснював керівництво Самбірсько-Дрогобицькою єпархією [17].

У 1956 р. Дрогобицьку кафедру очолив настоятель Свято-Покровського храму міста Станіслава, протоієрей Григорій Закаляк [19]. Після чернечого постригу в Почаївській лаврі, 27 вересня 1956 р., патріарх Алексій очолив його хіротонію в Успенському кафедральному соборі м. Одеси [12]. Правда, Дрогобицька кафедра від того часу проіснувала менше, ніж три роки. У зв'язку з розформуванням Дрогобицької області, вона ліквідована, а, згідно із постановою Священного Синоду, єпископа Григорія (Закаляка) перевели на Чернівецько-Буковинську кафедру [21].

3 лютого 1957 р., за дивних обставин, на 61 році життя у Станіславі помер архієпископ Антоній (Пельвецький). Згідно із рішенням Священного Синоду РПЦ від 17 червня 1957 р., Станіславсько-Коломийську кафедру після чернечого постригу в Києво-Печерській лаврі та єпископської хіротонії у Володимирському соборі Києва, яка відбулася 4 серпня, очолив клірик цієї єпархії о. Йосиф Саврош, який був настоятелем Михайлівського храму в місті Снятин [13].

3 19 вересня 1960 р. Львівсько-Тернопільську кафедру очолив єпископ Григорій (Закаляк), який перед тим був Самбірсько-Дрогобицьким, а потім Чернівецько-Буковинським єпископом [31, с. 328]. Він став першим Львівсько-Тернопільським православним архієреєм, який походив із галицького духовенства. Це можна розглядати як ознаку того, що і органи радянської влади, з якими, безперечно, узгоджувалося це призначення, й православна ієрархія, почали більш довірливо ставитися до священиків, які походили з Галичини. Адже треба враховувати, що Львівсько-Тернопільська кафедра була не лише основною у Галичині, а й була однією з найбільших кафедр і на теренах УРСР і СРСР.

На період архіпастирського служіння Григорія (Закаляка) та Йосифа (Савроша) відбулися складні події у релігійному житті західноукраїнських областей. У той час намітилися значні зміни в релігійній політиці СРСР, помітно активізувалася атеїстична пропаганда, почався процес закриття храмів, який передусім торкнувся РПЦ.

Водночас від ієрархів східно галицьких єпархій вимагали завершення оправославлення богослужбового чину, зміну зовнішнього та внутрішнього вигляду колишніх греко-католицьких храмів. Надмірна завзятість, із якою ці архієреї взялися за цю справу, часто викликала супротив віруючих. Згідно із протоколом спільної наради комісії із нагляду за станом в західноукраїнських єпархіях, яка діяла за розпорядженням патріарха Московського Алексія, у православних парафіях цього регіону були виявлені значні залишки уніатства: не перероблені, згідно із православним уставом престоли, відсутність поминання православної ієрархії, наявність у деяких храмах іще ікон із зображенням Йосафата Кунцевича [5, арк. 72–76].

Під тиском радянського уряду ієрархія РПЦ змушена була піти на певні поступки. Постановою Священного Синоду від 18 квітня 1961 р. чітко розділено обов'язки кліру та виконавчих органів парафії. Настоятелям та кліру рекомендувалося сконцентрувати свою увагу на духовному керівництві парафіями та на богослужінні, оскільки з цього часу вони звільнялися від господарсько-фінансової діяльності парафій [31, с. 392–395].

Будучи не в силі чинити супротив радянській антирелігійній політиці, східногалицькі архієреї під тиском влади змушені були видавати укази, які

обмежували діяльність Церкви у цих єпархіях. Хоча у період 1961–1962 рр. йдеться про наявність у західноукраїнських областях ще повноцінного церковного життя. Однак, розпочинаючи з 1961 р., радянські урядовці проводили цілеспрямовану роботу з метою припинення діяльності православних парафій у регіоні. Релігійні громади намагались чинити опір, але не завжди їм вдавалось відстояти свої святині. Наслідком цієї політики стало різке зниження кількості діючих парафій.

Наприкінці 1964 р. Львівсько-Тернопільську єпархію очолив єпископ Даміан (Марчук). Цей архієрей за рік свого святительства виявляв певну активність, спромігся відвідати усі храми Львова, часто відвідував парафії єпархії, які знаходилися на периферії. У 1965 р. РПЦ високо оцінила працю галицьких архієреїв: 5 лютого 1965 р. єпископ Івано-Франківський та Коломийський Йосиф (Саврош) зведені у сан архієпископа [23], а 10 жовтня 1965 р, єпископа Львівського й Тернопільський Даміана (Марчук) звели у сан архієпископа з правом носіння хреста на клобучі [11].

Після переведу архієпископа Даміана на Волинсько-Ровенську єпархію єпископом Львівсько-Тернопільським 3 жовтня 1965 р. призначено протоієрея Євгена Юрика, який взяв чернече ім'я Миколая [14; 24]. Він походив зі Східної Галичини та був наближений до о. Г. Костельника. Незважаючи на те, після Львівського собору 1946 р. був репресований за зв'язки з українськими націоналістами. На становищі правлячого архієрея Львівсько-Тернопільської єпархії перебував аж до 1983 р. Так само, впродовж значного часу Івано-Франківським та Коломийським архиєреєм був і Йосиф (Саврош), до 1982 р.

Отже, розглядаючи становлення й розвиток православних єпархій на теренах Західної України, можемо констатувати, що вони прискіпливо контролювалися представниками органів радянської влади, зокрема, уповноваженими РСРПЦ. З останніми єпископи змушені були узгоджувати практично усі свої дії. Уповноважені часто втручалися у церковні справи, визначали кадрову політику в єпархіях.

Значна увага у західноукраїнських єпархіях приділялася залученню до православ'я греко-католиків, ліквідації «залишків унії» в сфері обрядовості. Політика «оправославлення», а потім атеїзації населення західних областей України породжувала опір, який знаходив різні форми вияву.

Список використаних джерел

1. Державний архів Львівської області (далі – Держархів Львівської обл.), ф. р-1332, оп. 2, спр. 14, 36 арк.
2. Держархів Львівської обл., ф.р-1332, оп. 2, спр. 17, 138 арк.
3. Держархів Львівської обл., ф.р-1332, оп. 2, спр. 18, 99 арк.
4. Держархів Львівської обл., ф. р-1332, оп. 2, спр. 24, 186 арк.
5. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО України), ф. 4648, оп. 1, спр. 239, 91 арк.
6. Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі – ЦДАГО України), ф. 1, оп. 23, спр. 783, 400 арк.
7. Там само, спр. 1572, 340 арк.
8. Известительная грамота Митрополита Варшавского и всяя Польши, Его Святейшеству Алексию, Патриарху Московскому и всяя Руси // Журнал Московской Патриархии. – 1951. – № 9. – С. 7–8.
9. Награждения архиереев // Журнал Московской Патриархии. – 1959. – № 3. – С. 12.
10. Награждения архиереев // Журнал Московской Патриархии. – 1963. – № 6. – С. 10.
11. Награждения архиереев // Журнал Московской Патриархии. – 1965. – № 10. – С. 1.
12. Наречения и хиротония архимандрита Григория (Закаляка) // Журнал Московской Патриархии.– 1956. – № 11.– С. 16–18.
13. Наречение и хиротония архимандрита Йосифа (Савроша) // Журнал Московской Патриархии. – 1957. – № 7.– С. 11–14.
14. Наречение и хиротония архимандрита Николая (Юрика) во епископа Львовского и Тернопольского // Журнал Московской Патриархии.– 1965. – № 12.– С. 17–20.
15. Определение Священного Синода от 15.XI.1952 // Журнал Московской Патриархии. – 1952. – № 12. – С. 8.
16. Определение Священного Синода от 24.X.1954 // Журнал Московской Патриархии. – 1954. – № 12. – С. 6.
17. Определение Священного Синода от 17–19.X.1955 // Журнал Московской Патриархии. – 1955. – № 11. – С. 3.
18. Определение Священного Синода // Журнал Московской Патриархии. – 1956. – № 9. – С. 3.
19. Определение Священного Синода от 11.IX.1956 // Журнал Московской Патриархии. – 1956. – № 10. – С. 3.
20. Определение Священного Синода от 17.VI.1957 // Журнал Московской Патриархии. – 1957. – № 7. – С. 5.
21. Определение Священного

Синода // Журнал Московской Патриархии. – 1959. – № 6. – С. 29. 22. Определение Священного Синода от 27. XII. 1951 // Журнал Московской Патриархии. – 1952. – № 5. – С. 4. 23. Определение Священного Синода // Журнал Московской Патриархии. – 1965. – № 3. – С. 3. 24. Определение Священного Синода от 8. X. 1965 // Журнал Московской Патриархии. – 1965. – № 11. – С. 1. 25. [Указ о назначении прот. М. Окснюка на Львовско-Тернопольскую епархию] // Журнал Московской Патриархии. – 1945. – № 8. – С. 20. 26. Указы и назначения // Журнал Московской Патриархии. – 1948. – № 9. – С. 39–40. 27. Хроніка // Єпархіальний вісник. – 1946. – № 4. – С. 32. 28. Миронюк И. Из жизни западноукраинских епархий /И. Миронюк // Журнал Московской Патриархии. – 1951. – № 11. – С. 10–11. 29. Николай, архиепископ Львовский и Тернопольский (Юрик Н.) Торжество Православия на землях Львовско-Тернопольской епархии / Н. Юрик // Журнал Московской Патриархии. – 1966. – № 6. – С. 15–21. 30. Павлосюк Н. Незабываемое путешествие / Н. Павлосюк // Журнал Московской Патриархии. – 1956. – № 1. – С. 17–20. 31. Поспеловский Д. В. Русская Православная Церковь в XX веке / Д. Поспеловский. – М.: Республика, 1995. – 511 с. 32. Скурат К. Е. История Поместных Православных Церквей: Учебное пособие. В 2-х т. / К. Скурат. – М.: Русские огни, 1994. – Т. 2. – 320 с. 33. Стоцький Я. Держава і релігії в західних областях України: конфесійні трансформації в контексті державної політики 1944–1964 років / Я. Стоцький. – К.: ФАДА, ЛТД, 2008. – 510 с.

F. Mykola Lahodych

FORMATION AND ACTIVITY OF THE RUSSIAN ORTHODOX CHURCH EPARCHIES IN WEST UKRAINIAN IN THE 1945–65S.

The article deals with the specifics of the Russian Orthodox Church activities in West Ukrainian in 1944–1965s. Basing on an extensive source database of documentary evidence, the author exemplifies the development of the ROC structures and interprets the key trends in the transformation of religious networks and religious structuring of church-state relations in the region.

Key words: *Russian Orthodox Church (ROC), Ukrainian Greek Catholic Church (UGCC), Lviv-Ternopil eparchy, Stanislav eparchy, Drohobych eparchy.*

Іван Зуляк (м. Тернопіль)

КОНТРОЛЬ РАДЯНСЬКИХ ОРГАНІВ І СПЕЦСЛУЖБ ЗА БОГОСЛОВСЬКО-ПАСТИРСЬКИМИ КУРСАМИ В УРСР (1945–1946 РР.)

У статті аналізується вплив радянських органів і спецслужб на богословсько-пастирські курси в УРСР упродовж 1945–1946 рр. Досліджуються основні аспекти їх функціонування, а також намагання влади використати слухацький і викладацький колектив з метою розширення агентурної мережі.

Ключові слова: *УРСР, богословсько-пастирські курси, радянська влада, спецслужби, агентурна мережа.*

Досліджувана проблема є актуальною, оскільки дає змогу проаналізувати не лише вплив контролю радянських органів і спецслужб за богословсько-пастирськими курсами в УРСР упродовж 1945–1946 рр., але й методи, які використовувала влада для впливу на церковні інституції й розширення агентурної мережі.

Наукова новизна статті ґрунтується на тому, що автор намагався проаналізувати не лише нагальність потреби церковних інституцій у забезпеченні підготовленими кадрами у 1945–1946 рр., але й прослідувати роль і місце радянських органів і спецслужб у контролі за богословсько-пастирськими курсами в УРСР в досліджуваний період. Власне, останні були у них безпосередньо зацікавлені, позаяк через слухачів та викладачів богословсько-пастирських курсів, здійснювали спроби не лише розширити агентурну мережу, але й за сприятливих обставин розсекретити й ліквідувати антирадянські структури.

Об'єкт дослідження – функціонування церковно-релігійних структур в УРСР (1945–1946 рр.).

Предмет дослідження – особливості контролю радянських органів і спецслужб за богословсько-пастирськими курсами в УРСР в досліджуваний період.